

Dinsdag 12 november 1918 – ochtendeditie

Uit Maastricht:

Het is hier vanavond ongewoon druk: vele mensen gaan zingend door de straten. Tal van bewoners van Belgische grensdorpen zijn in de stad gekomen. Op sommige plaatsen van de grens werd het binnenkomen van de Belgen door onze militairen wielrijders belet.

De gewezen Duitse keizer.

Nader meldt men ons nog de volgende bijzonderheden:

Zondag 10 november omstreeks 6 uur meldde zich bij de Nederlandse wacht aan het Witte Huis bij Eijsden een reisgezelschap in negen auto's aan. De Hollandse schildwacht, die geen orders had, om gewapende personen toe te laten, weigerde doorgang te verlenen. Overigens, zegt hij, is het douanekantoor eerst om 7 uur voor het publiek geopend. De rijksontvanger vertoont zich en verklaart hetzelfde aan het inmiddels aangegroeid gezelschap, waarvan een man naar voren getreden is en mededeelt te zijn Willem van Hohenzollern, Duits keizer. De Nederlandse schildwacht herhaalt, dat niemand door mag en dat er op de luitenant moet gewacht worden. De rijksontvanger herhaalt, dat het kantoor om 7 uur geopend wordt. De ex Duitse keizer onderhoudt zich intussen met enige boeren, die toekijken en vraagt aan de dichtst bijstaande of hij weet hoeveel graden het vannacht gevoren heeft. De ex-keizer ziet er goed en opgeruimd uit. Hij praat en gesticuleert levendig met zijn omgeving.

Om 7 uur wordt het gezelschap officieel geïnterneerd. De douanevisite wordt gemaakt en de ex-keizer wandelt van het Witte Huis naar het station te Eijsden. In het stille lieve Eijsden, dat getuige was van zoveel oorlogswee, zijn de mensen naar de mis. De wegen

zijn verlaten, nauwelijks enige boeren, die toekijken naar dit grote gezelschap zonder iets ervan te begrijpen. De ex-keizer wandelt een poos voor het station op en neer, hij praat voortdurend, wordt niet gehinderd, nauwelijks bekeken, want er is schier niemand. De waardin tegenover het station zegt tot haar man: het is de Duitse keizer, kijk maar naar zijn linkerarm. De waard mompelt hij zichzelf "wat zo'n vrouwen toch een verbeelding hebben" en toch is het de voormalige Duitse keizer.

Hij gaat het station binnen en wandelt later in gezelschap van majoor van Deyl, commandant van het garnizoen van Maastricht tot omstreeks 8 u 15 op het perron op en neer, de linkerarm tegen het lijf, in de rechterhand een wandelstok. Het talrijk gevolg van generaals, admiraals en vele andere officieren blijft op een afstand.

Wat een moment; we wrijven ons in de ogen. Ja toch! Het is waar; daar wordt gefloten en geroepen: "Nach Paris"; een Nederlands officier maant tot kalmte en dreigt met onmiddellijke straf. Ja toch! We zien ze buigen, de gegalonneerde rokken en steken buigen diep; we zien het groeten van de ex-keizer, wiens rol in de reeds volmaakt verleden tijd ligt.

Om 8 u 10 arriveert de keizerlijke trein, die sinds vrijdag te Brussel onder stroom stond. Willem stapt er in, de gordijnen worden omlaag geschoven en er is niets meer te zien. Een Duitse kolonel, inderhaast aangesproken, kan niets zeggen; intussen weten wij, dat elk ogenblik de Duitse kroonprins verwacht wordt. Inderdaad komt om 8 u 50 een tweede vrij lange D-trein binnen, maar noch de kroonprins nog de keizerin zitten erin, alleen enkele dames en officieren.

Dat op deze treinen geschoten is, is bezijden de waarheid, althans ze vertonen er geen tekens van. De auto's zijn ook intact, de keizerlijke wapens onkenbaar door aangebracht slijk.

Inmiddels is het volk in groten getale toegestroomd en worden politie maatregelen genomen onder kapitein Bauduin van de marechaussee, terwijl de heer De Bruyne, inspecteur van de staatsspoor, de technische leiding heeft.

Beiden laten uw correspondent toe en verstrekken beleefd inlichtingen. Er wordt nog op een trein gehoopt! De tocht van Spa door het verwoeste Visé en langs tal van Duitse wachten, die reeds meer dan half overhellen naar het gezag van soldatenraden, is gelukkig voor Willem goed afgelopen. Als reflexbeweging werd nog het geweer gepresenteerd door Duitse soldaten.

Telefoon en telegraaf tussen Eijsden, Maastricht en Den Haag staan niet stil. Er is een onverwachte gast gekomen. Waar gaan we hem herbergen en wat zullen de burens er wel van zeggen

Om 5 uur wordt de trein met aanhangsel van bagagewagens te Maastricht verwacht. De hele lijn tot Roermond is militair bewaakt. Intussen wandelt de burgemeester van Maastricht sinds 10 uur, steeds met een hoge hoed op, op het perron te Maastricht. Op vele andere stations staat men in verwachting, doch er is niets te zien. Een trein gaat vliegensvlug voorbij. Het volk gaat zijn weg.

33 Jaar geschiedenis zijn vervlogen, een keizerrijk is gevallen. Het volk gaat zijn weg. De geschiedenis wordt verder geschreven. Zondag 10 november is een historische dag, niet alleen voor Eijsden en Maastricht, doch voor de wereldgeschiedenis.

De gewezen Duitse keizer is gisteravond te Amerongen aangekomen. In zijn gezelschap bevinden zich: generaal von Plessen, hofmaarschalk von Platen, vleugeladjutant von Gontard en kamerheer von Grunau.

Onder de aanwezigen bij de aankomst was ook lady Susan Townley, de echtgenote van de Engelse gezant.

Aankomst te Maarn.

Aan het anders zo stille stationnetje te Maarn, in het hartje van de provincie Utrecht, heerste gisterenmiddag een geweldige drukte. Van alle zijden was uit de omliggende plaatsen uit Doorn, Driebergen, Amerongen, enzovoort, een grote menigte samengestroomd om getuige te zijn van de aankomst van de gewezen Duitse keizer. Hier en daar bewogen zich enkele marechaussees en rijkswachters, die opgevorderd waren om de orde te bewaren; overigens kan de gemeentelijke Maarnse politie het wel af.

Op het perron werd, behalve de journalisten, die in groten getale waren opgekomen, niemand anders toegelaten, die er niet uit hoofde van zijn ambt of betrekking moest zijn.

Er waren de commissaris der koningin in Utrecht, Mr. dr. F. A. C. Graaf van Lynden van Sandenberg; de burgemeester van Maarn en Doorn, mr. A. baron Schimmelpenninck van der Oye van Hoevelaken; generaal Onnen, belast met de dienst der internering; kapiteins Van Son en Schoenmaeckers, jhr. J. A. van Kretschmar van Neen, lid van de directie de spoorwegmaatschappijen, en de gastheer van de gewezen keizer, Godard graaf van Aldenburg Bentinck.

Buiten stonden militaire en particuliere auto's, die de gewezen keizer en zijn gevolg naar het kasteel Amerongen zouden brengen. De ex-keizer gaat logeren in het kasteel van Amerongen: zijn gevolg vindt logies in de hotels Lievendaal en Oranje.

Precies om kwart over drie kwam de grijze keizerlijke trein, uit 11 wagons bestaande, in zicht. Onmiddellijk na het binnenrijden werd voor de keizerlijke wagon een trapje geplaatst; de ex-keizer stapte

uit, trad op de heren Bentinck en Van Lynden toe en drukte hen zeer hartelijk de hand. De eerste indruk was die van een martiale stramme figuur; daartoe werkte het generaalsuniform, dat de ex-keizer droeg, wel zeer mee. Hij zwaaide een ogenblik zenuwachtig met de stok, die hij in de rechterhand droeg, en schreed onmiddellijk daarna over het perron, groette links en rechts. Hij zag er opgewekt uit; de ogen tintelden levendig. Het gelaat scheen ietwat gebruind, de snor stond als vroeger kaarsrecht, en het hoofd werd hoog gehouden. De rode rand om de pet en de bontkraag om de hals gaven enige fleur aan het loodgrijze uniform.

Zijn gang was ietwat onvast, als van iemand die lang heeft gezeten en plotseling gedwongen is te lopen. Voortschrijdend steunde hij een enkele maal op zijn stokje, maar nam daarna weer de straffe houding aan. Terstond begaf hij zich naar de voor het uitgangshekje gereedstaande gesloten auto, waarin hij met zijn gastheer, die de hoge hoed droeg, plaats nam.

Men hoorde toen van verschillende kanten enig gejuich; hier en daar werd een gejoel vernomen. Maar over het algemeen scheen men niet onsympathiek gestemd. Wel drong hier en daar het publiek op om naderbij te komen, doch de paar rijksveldwachters konden een behoorlijk cordon onderhouden.

Nadat de vier heren van het gevolg en de Nederlandse autoriteiten in de andere auto's hadden plaatsgenomen, werd de tocht naar Amerongen aanvaard.

Met de keizerlijke trein waren ook meegekomen de heren mr. dr. J. B. Kan, secretaris-generaal in algemene dienst, en mr. W. J. Doude van Troostwijk, chef van het kabinet van de minister van buitenlandse zaken, die met de sneltrein van half vijf, welke voor

deze gelegenheid aan het station Maarn stopte, de terugreis naar Den Haag aanvaardden.

Om 5 uur werd nog een tweede trein met bagage en automobielen verwacht.

Met stelligheid vernamen wij, dat noch de ex-keizerin, noch een der andere leden van de keizerlijke familie bij de overschrijding van de Nederlandse grens met de ex-keizer was meegekomen.

Aan Het Handelsblad wordt gemeld:

Het is waarschijnlijk, dat men, in verband met het verblijf van de ex-keizer hier te lande, een regeling zal treffen, die tot op zekere hoogte overeenkomst vertoont met de interneringsbepalingen. Voorlopig zal de ex-keizer te Amerongen vertoeven. Zijn gevolg zal te Arnhem worden geïnterneerd, voor zover het uit militairen bestaat. Op het departement van buitenlandse zaken wordt ontkend, dat men tevoren van de komst van de keizer op de hoogte zou zijn geweest. Zijn aankomst moet een volkomen verrassing heten. Eerst zaterdag schijnt sprake te zijn geweest van de reis, hoewel het plan daartoe reeds vroeger moet zijn genoemd. Het is zeer onwaarschijnlijk, dat de reis van de heer Van Heutsz in enig verband met de reis van de ex-keizer staat.

Het wordt onwaarschijnlijk geoordeeld, dat de reis van de ex-keizer als een vlucht moet worden beschouwd. Het feit, dat de keizerin, de kroonprins en de militaire leiding in Duitsland zijn achtergebleven, verdient in dit verband de aandacht. Meer zou men moeten denken aan een staatsgreep met negatief karakter. De keizer zou door zich te verwijderen de mogelijkheid van het vormen van contrarevolutionaire bewegingen wenselijk belemmeren en de gelegenheid willen geven, dat de toestand zich consolideert. Nu mist

elke actie tegen de revolutie het door de ontwikkeling van de dingen aangewezen centrum en concentratiepunt. Het wordt niet waarschijnlijk geacht, dat de geallieerden thans enig bezwaar zouden opperen tegen het verblijf van de keizer.

Naar het persbureau Vas Dias verneemt, zouden de voorwaarden, waaronder het aan de keizer is toegestaan te Maarn verblijf te houden, ongeveer van gelijke waarde zijn als de geldende interneringsbepalingen. Deze voorwaarden zouden uit hoffelijkheid jegens de persoon van de voormalige heerser van het Duitse Rijk niet worden openbaar gemaakt, maar men zou feitelijk van een internering hier te lande van de ex-keizer kunnen spreken.

Den Haag – de wapenstilstand.

Men schrijft ons: In de stad was vanochtend de opwinding ten gevolge van de elkaar opvolgende berichten groot. Op straat, in de trams, in koffiehuzen en winkels was er maar één gesprek: de wapenstilstand en de overkomst van de keizer. Natuurlijk ontbrak het daarbij niet aan commentaren en men zag overal groepjes mensen bij elkaar staan, die al naar gelang hun temperament min of meer hartstochtelijk de loop van de gebeurtenissen bespraken. Heel wat wijsheid over de toekomst werd daar door profeten over ten beste gegeven. Nog nooit zijn de extra edities van de bladen en de talrijke bulletins, die daarnaast verspreid werden zo druk gelezen als vandaag. Waar voor een winkelraam zo'n krant of bulletin te lezen ging, drongen de mensen telkens weer op een hoop, dikwijls om berichten te herlezen, die ze al lang wisten. Het Plein vooral waar nu de trams zo schaars geworden zijn en dus vanzelf altijd veel mensen staan te wachten was een centrum van opgewonden gedoe over al dat overweldigende nieuws. En op het Spui, bij het Eldorado van de speculanten in vreemde valuta was de zenuwachtigheid al niet minder groot.

Van de legaties der geallieerden en van sommige particuliere woningen waaide de vlag.

In de namiddag verzamelden zich een troep Belgische soldaten en burgers, die met de Belgische vlag voorop en onder het zingen van nationale liederen door de stad trokken. Het eerst werd een bezoek gebracht aan de Belgische gezant op de Lange Vijverberg, voor wiens woning de Brabançonne, de Marseillaise en de Vlaamse Leeuw gezongen werden. De gezant, baron Fallon, trad naar buiten en sprak de mannen toe en dankte hen voor de gebrachte hulde. Hierna ging het naar de Franse gezant, op het Korte Voorhout, die aan het venster verscheen en de menigte bedankte. Later werd ook nog een bezoek gebracht aan de Amerikaanse en Engelse gezantschapsgebouwen.

De wijzigingen in de tekst van de wapenstilstand.

Parijs, 11 november. Het volgend draadloos telegram is opgevangen: de Duitse gedelegeerden aan het Duitse opperbevel:

1. Aan artikel 34 is een paragraaf toegevoegd, die voldoening geeft aan onze opmerkingen daaromtrent.
2. Wijziging van alinea 4: ten einde het gevaar te verminderen, verbonden aan de vestiging van een neutrale zone zal deze alinea als volgt worden gewijzigd: een neutrale zone wordt ingesteld op de rechteroever van de Rijn tussen die rivier en op 10 km afstand van de Nederlandse grens en de Zwitserse grens.
3. Wijziging van alinea 5. De ontruiming door de vijand van het land op de linker en rechter Rijnsoever zal zodanig geregeld worden, dat ze in een tijdsverloop van nog 16 dagen, dat is 39 dagen na de ondertekening van de wapenstilstand zal zijn ten uitvoer gelegd.

4. Van de bewoners der streken in kwestie zal niemand vervolgd worden voor delicten van deelneming aan oorlogsmaatregelen, begaan voordat de wapenstilstand getekend was.
5. De nieuwe tekst van alinea 5 zal aldus luiden: er zal geen enkele algemene maatregelen genomen of officieel bevel gegeven worden, die een waardevermindering van de industriële instellingen of een vermindering van hun personeel ten gevolge zouden hebben.

De tekst van de alinea's 3 en 4 zal nog aldus gewijzigd worden: aan de geassocieerde regeringen worden uitgeleverd 5000 locomotieven, 130.000 wagons en 5000 vrachtauto's in goede staat en voorzien van alle wisselstukken en bijbehoren. Dit alles moet geleverd worden in de termijn, die bepaald is in de bijlage twee en die 30 dagen niet mag overschrijden.

Alinea 6 is aldus gewijzigd: alle voorraden van steenkolen, onderhoudsmateriaal, signaalinrichtingen enz., zullen ter plaatse gelaten worden. Die voorraden zullen onderhouden worden door Duitsland voor wat betreft de exploitatie van de verbinding op de linker Rijnsoever.

Alinea 9 zal aldus gesteld worden: het recht van opvordering zal door de legers van de geallieerden en de Verenigde Staten in alle zulke gebieden uitgeoefend worden volgens de regeling aangegaan met de bevoegde autoriteiten.

Aan alinea 2 worden de volgende zinnen toegevoegd:

Niettemin zal de repatriëring van de Duitse krijgsgevangenen, die in Nederland en Zwitserland zijn geïnterneerd, voortgaan als tevoren.

De repatriëring van de Duitse krijgsgevangenen zal bij de sluiting van de vredesonderhandelingen worden geregeld.

Verder: alle Duitse troepen, die zich thans bevinden in streken, die voor de oorlog deel uitmaakten van Oostenrijk, van Roemenië en van Turkije, moeten onmiddellijk binnen de Duitse grenzen zoals die op 1 augustus 1914 waren terugkeren. Alle Duitse troepen, die zich thans bevinden in streken, die voor de oorlog deel uitmaakten van Rusland zullen ook binnen de Duitse grenzen als boven aangegeven moeten terugkeren, zodra de geallieerden, rekening houdend met de binnenlandse toestand van deze gebieden, het ogenblik daarvoor gekomen zullen achten.

Verder onmiddellijke staking door de Duitse troepen van alle opvoedingen enz., om hulpmiddelen voor Duitse bestemming te verschaffen in Roemenië en Rusland (binnen hun grenzen van 1914).

De geallieerden zullen vrij toegang hebben tot de door de Duitsers op de oostelijke grenzen ontruimde gebieden, hetzij over Dantzig, hetzij over de Weichsel, om de bevolkingen te kunnen ravitailleren en met het doel, de orde te handhaven.

Verder: Ontruiming door alle Duitse strijdkrachten, die in Oost-Afrika opereren binnen een maand.

Uitlevering aan de geassocieerden van alle duikboten, daaronder begrepen alle onderzeese kruisers, mijnenvegers in hun tegenwoordige staat met hun complete bewapening en uitrusting in de havens door de geallieerden en de Verenigde Staten aan te wijzen.

De duikboten die niet meer in zee kunnen gaan zullen onttakeld worden en moeten onder toezicht van de geallieerden in de Verenigde Staten blijven. De duikboten die zeewaardig zijn, zullen worden gereed gemaakt om de Duitse havens te verlaten, zodra langs draadloze weg orders zullen zijn ontvangen voor de reis, en de dag zal zijn bepaald voor de uitlevering. Deze voorwaarden moeten

zijn uitgevoerd binnen een termijn van 14 dagen na de ondertekening van de wapenstilstand.

Alle schepen die zijn aangewezen om geïnterneerd te worden zullen gereed moeten zijn om de Duitse havens te verlaten zeven dagen na de ondertekening van de wapenstilstand. Langs draadloze weg zullen aanwijzingen voor de reis worden gegeven.

De geallieerden zijn erop bedacht dat een voortzetting van de blokkade de bevoorrading van Duitsland, voor zover ze die nodig achten, niet zou beletten, zodra de wapenstilstand is gesloten.

Duitsland laat bij de ontruiming van de Belgische kust en havens alle havenmateriaal en riviervaartmateriaal intact ter plaatse, alsmede alle handelsschepen, sleepboten, werven, werktuigen, luchtvaart- en scheepvaartmaterieel, wapens en voorraden van elke aard.

Paragraaf 34 zal luiden als volgt: de duur (van de wapenstilstand – redactie) is bepaald op 35 dagen, met de mogelijkheid van verlenging. In dit tijdsverloop kan de wapenstilstand, ingeval niet alle voorwaarden zijn nagekomen, door een der contracterende partijen worden opgezet, met 48 uur voorafgaande kennisgeving.

Om de uitvoering van het wapenstilstandsverdrag onder de beste voorwaarden te verzekeren, is het beginsel van een internationale permanente wapenstilstandcommissie aanvaard. Deze commissie zal werken onder de hoge autoriteit van het militaire en marine opperbevel der geallieerde strijdkrachten.

De opmars in België.

Londen, 11 november. Officieel ochtendbericht. Vanochtend hebben de Canadese troepen van het eerste leger onder generaal Horne even voor het aanbreken van de dag Bergen ingenomen.

Te Enschede is zondag een Belgische burgergevangene over de grens gekomen, die ontvlucht was uit Duitse gevangenschap. Sinds 1914 had hij van zijn familie niets vernomen.

Te Vludrop zijn gistermorgen tien Italianen, vier Russen en enige Belgen over de grens gekomen.

Bij Oldenzaal zijn gisteren (zondag) twee Belgische civiele gevangenen over de grens gekomen, die gedurende vier jaar hadden moeten werken in de munitiefabrieken van Krupp te Essen. Toen ze donderdag jl. met andere burgergevangenen naar een gevangenenkamp zouden worden overgebracht, waren ze ontvlucht.

Nationaal huldeblijk aan de koning en de koningin der Belgen.

Onlangs werd te 's-Gravenhage een comité opgericht tot het aanbieden van een nationaal huldeblijk aan de koning en de koningin der Belgen om in hun persoon het gehele Belgische volk te eren en te huldigen en daarbij te getuigen van de eerbied voor het onder alle omstandigheden door vorst en volk trouw blijven aan het gegeven woord.

Dit huldeblijk zal, als de bijdragen het toelaten, behalve uit een monument, bestaan in het aanbieden van een filantropische inrichting.

Mogen daarom, waar het hier een hulde geldt van gans Nederland, de gaven groot en klein rijkelijk vloeien, opdat ter gedachtenis aan België een stichting zou verrijzen, door het Nederlandse volk geschonken, tot in lengte van dagen getuigend voor wat België in zo'n moeilijke tijden ook in ons belang heeft gedaan.

De namen der deelnemers worden vermeld in een gedenkboek dat met het huldeblijk zal worden aangeboden, waarom de deelnemers verzocht worden hun namen duidelijk te vermelden.

Giften worden graag ingewacht ten kantore van de penningmeester, de heer Ph. Marcella, Wijnhaven 153 (alsmede bij de redactie van deze krant).

Dinsdag 12 november 1918 – avondeditie

De reis van generaal Van Heutsz.

De oud-gouverneur-generaal van Nederlands Indië, luitenant-generaal J. B. Van Heutsz, is zaterdag hier te lande teruggekeerd van een reis naar het door de Duitsers bezette deel van België, waarbij hij ook een bezoek heeft gebracht aan het groot hoofdkwartier te Spa. Naar aanleiding van deze reis is het gerucht verspreid, dat de oud-gouverneur-generaal, die tevens adjudant-generaal is van de koningin, geweten zou hebben, dat de Duitse keizer naar ons land zou komen en dat hij alles zou hebben voorbereid.

In een onderhoud, dat Het Handelsblad gisteren met de heer Van Heutsz had, verzekerde deze, dat dit gerucht totaal uit de lucht gegrepen was.

Geheel zonder opdracht van wie ook, doch alleen uit particuliere belangstelling, was de heer Van Heutsz dinsdag jongstleden naar bezet België vertrokken.

De heer Van Heutsz heeft, gekleed in het Nederlandse generaalsuniform, verschillende fabrieken bezichtigd, waar Belgen werkzaam waren. Hij had gelegenheid te zien, hoe de terugtocht der

Duitsers in volkomen orde gebeurde. Ook kon hij zich ervan overtuigen, dat het koninklijk paleis te Brussel voor het Belgische Rode Kruis was ingericht, dat het mooie stadhuis van Leuven geheel onbeschadigd was en ook dat men in België, zij het dan voor veel geld, alles zonder bon kon krijgen. Van zijn plan om ook een Duits duikbootstation te bezichtigen, moest de heer Van Heutsz afzien wegens de onlusten te Kiel.

Zo keerde hij, eerder dan zijn plan was, zaterdagmorgen uit Spa naar ons land terug. In Spa had hij als Nederlands generaal zijn opwachting gemaakt bij de Duitse keizer.

"Toen ik zaterdag Spa verliet, aldus verzekerde de heer Van Heutsz, was mij nog niets bekend van een besluit van de keizer om afstand te doen van de troon. En zo wist ik, toen ik zaterdagavond te Maastricht arriveerde, nog van niets.

Er is dan ook generlei verband tussen mijn bezoek aan België en het grote hoofdkwartier en de komst van de Duitse keizer. Ik heb mij slechts een persoonlijk neutraal oordeel wil vormen omtrent de toestanden in bezet België.

Vluchtelingen uit Noord-Frankrijk en België.

Op het stoomschip Batavier III zijn 300 vluchtelingen ingescheept. Dit zijn Belgen, die in verschillende logementen hier ter stede vertoefden, en Fransen, die in de loods New York aan de Wilhelminakade onderdak kregen.

De Batavier III is hedenmorgen naar Dieppe vertrokken.

Vanavond worden er weer 300 ingescheept aan boord van de Batavier IV, die vermoedelijk morgenochtend vertrekt.

De wapenstilstand.

Men schrijft ons:

Het is merkwaardig, hoe langzaam een grote stad als Amsterdam reageert op belangrijk nieuws als we zondag en maandag brachten. Is het de logheid van een groot lichaam als een gemeente van meer dan 650.000 inwoners, of is het publiek door de aanhoudende sensatie van de laatste tijd overprikkeld?

Zeker is, dat er eerst hedenmiddag wat tekening kwam in het stadsbeeld. Eerst staken de consulaten der geallieerde landen de vlaggen uit; daarna volgden ook een aantal magazijnen van Franse oorsprong. Het was vooral de Franse tricolore, die men in het centrum der stad zag uithangen; een enkele maal ook het vaderlandse dundoek. En de wandelaars begonnen nu opeens samen te troepen en te redekavelen, niet alleen voor de ruiten, waar de bulletins met het nu alweer oude nieuws waren aangebracht, maar ook hier en daar rondom de vensters met de nieuwe edities. En de winkeliers, die actualiteiten in beeld in hun kasten hadden opgehangen, hadden er plezier van. Het was een portret van maarschalk Foch, in een lijst van rood-wit-blauwe linten; het was een pas verschenen karikatuur op de verliezers: de voormalige Duitse keizer en de kroonprins als bankroetiers aan de speeltafel; het waren ook oude prenten, een Napoleon bij Moskou, een capitulatie van Sedan, die hier de aandacht trokken. En de Belgen, de Belgische geïnterneerden, waren alvast begonnen feest te vieren. Nu het einde van hun ballingschap gekomen scheen, trok een groep door de stad achter de rood-geel-zwarte vlag aan, en zag men de Belgen samen schuiven, hier en daar in de cafés, om de wapenstilstand, het einde van de oorlog, te vieren.

De wapenstilstandsvoorwaarden.

Londen, 12 november. In verband met het beroep, door Solf gedaan op Wilson, waarin hij verklaart, dat de voorwaarden voor de wapenstilstand – en vooral die nopens de instandhouding der blokkade – het Duitse volk met verhogering bedreigen, wordt gewezen dat art. 26 van de voorwaarden het volgende bevat: "De geallieerden en de Verenigde Staten overwegen het bevoorraden van Duitsland gedurende de wapenstilstand, indien het nodig wordt bevonden".

De gisteren bereikte linie in het westen.

Londen, 11 november. Officieel avondbericht. Vanochtend om 11 uur zijn de vijandelikheden gestaakt.

Op dat ogenblik hadden onze troepen de volgende linie bereikt:

Ten oosten van Avesnes de Frans-Belgische grens. Verder naar het noorden liep de linie ten oosten van Jeumont en Givry, verder vier mijl ten oosten van Bergen, Chièvres, Lessen, en Geraardsbergen.

Er is gisteren nog aanzienlijke luchtactie geweest.

De krijgsgevangenen in Duitsland.

Berlijn, 12 november. Het comité van actie heeft het volgende bekend gemaakt:

1. De krijgsgevangenen blijven, waar ze aan het werk zijn.
2. Van maandag de 11e november af krijgen de krijgsgevangenen hetzelfde loon als Duitse arbeiders met gelijke werkzaamheden.
3. Gelijk tot dusver zijn ze verplicht te werken. Wie niet werkt heeft geen aanspraak op levensonderhoud.
4. De werkgevers zijn, gelijk tot dusver, verplicht de gesloten verdragen na te komen.

5. De bewakingsmanschappen van de krijgsgevangenenkampen blijven gewapend en zorgen als tot dusver voor het behoud van de orde.
6. Na het einde van het werk blijven de krijgsgevangenen in hun lokalen.

De oorlogstoestand.

Bij Bergen hebben de Engelsen in deze oorlog hun eerste tegenslag geleden, bij Bergen hebben ze hun laatste succes bevochten.

Het was het kleine expeditieleger dat in 1914 bij Bergen voor de overmacht moest wijken, thans waren het de Duitsers, die door de overmacht van de entente terug moesten. Op zee is die overmacht van het begin van de oorlog werkzaam geweest, te land is het de grootste moeilijkheid geweest, de overmacht te organiseren, tot eenheid te brengen. Toen gisteren de wapens werden neergelegd, hadden de Belgen Gent bezet. De Britten hadden Ath bereikt, en van daar naar het zuiden liep de linie ten oosten van Bergen, dwars door het oude slagveld bij Bergen van 1914. Rocroi lag binnen de linie der geallieerden. Italiaanse troepen waren daar opgerukt, vandaar ging de linie naar Charleville, waar vroeger het grote Duitse hoofdkwartier gelegen heeft. Vandaar ging de linie naar de Maas, die in de nabijheid van Donchery reeds was overschreden, en vervolgens naar Stenay, Juvigny en Marville, van waar af de linie nog niet veranderd was.

Brussel in handen van de soldatenraad. Een niet-bloedige rode zondag.

11 november 1918.

Sedert gisteren – de telegraaf zal het al gemeld hebben – is Brussel in handen van een soldatenraad.

De gelegenheid om nieuws naar het vaderland te krijgen is zo schaars, dat ik moet volstaan met inderhaast enkele officiële stukken te vertalen, die de lezer alvast de indruk geven van hetgeen hier aan het gebeuren is.

Een meer rustige beschrijving volgt dan zo spoedig dit kan.

De sedert vier jaar hier verschijnende Belgischer Kurier, die een zwaar al-Duitse tint had en nog in zijn blad van gisterenavond een artikeltje had, waarin hij ronduit verklaarde zich nog niet ineens neer te kunnen leggen bij de veranderingen in Duitsland, heeft vanmorgen dit hoofd:

Bij besluit van de soldatenraad van Brussel is ook de Belgischer Kurier onder diens controle gesteld.

Het is het officiële orgaan voor alle bekendmakingen van de soldatenraad.

Brussel, 10 november 1918. Het perscommuniqué van de soldatenraad.

Nottebohm, Heinig, Einstein.

Verder de volgende programmaties:

Soldaten, kameraden en makkers!

In aansluiting op de verandering in Duitsland, die met de vorming van arbeiders-, soldaten- en boerenraden en waardoor de uitroeping van zelfregering van het Duitse volk tot een besluit is gekomen, hebben de soldaten van Brussel hun soldatenraad gesticht. We zenden aan het revolutionaire vaderland onze trouwe en kameraadschappelijke groeten en beloven de verbinding tussen front en vaderland in de zin der nieuwe regering in stand te zullen houden en het doorvoeren der

demobilisatie met alle middelen te zullen verzekeren en bespoedigen. Daartoe is de strengste orde en discipline noodzakelijk, die dan ook door de soldatenraad met ijzeren hand zal worden gehandhaafd. Wij richten aan allen het verzoek ons in ons werk te steunen. Ieder, die het met de nieuwe orde eens is, is welkom. Ieder blijft op zijn plaats verder werken.

Alle wanverhoudingen worden opgeheven. Ge zult beter voedsel, beter onderkomen en mogelijkheid tot de huisreis krijgen.

Leve de soldatenraad van Brussel, leve de Duitse Republiek, leve de vrede.

Freund, eerste voorzitter van de soldatenraad.

Besluiten van de soldatenraad van Brussel.

In de op 10 november 1918 gehouden stichtingsvergadering van de Brusselse soldatenraad zijn de volgende besluiten genomen, die terstond in werking treden.

1. De soldatenraad neemt de controle over alle civiele besturen en inrichtingen op zich, inclusief pers- en inlichtingendienst.
2. De verkeers- en veiligheidsdienst gaat als tot nu toe door, maar wordt door eigen organen van de soldatenraad ondersteund en gecontroleerd.
3. Alle slachtoffers van het militarisme worden op vrije voeten gesteld. De soldatenraad zal scherp toezien op een menselijke behandeling der overige gevangenen.
4. Bijzonder gewicht moet gehecht worden aan voeding en verzorging. Een commissie is de desbetreffende maatregelen aan het uitwerken. Iedere vrije Duitse burger heeft aanspraak op fatsoenlijk eten en onderdak. Er worden onmiddellijk eethuizen en slaapplegheden ingericht.

5. De gehoorzaamheid verplicht aan superieuren geldt enkel gedurende de diensttijd. Voor en na de dienst is ieder een vrij burger en kameraad. Er bestaat geen verplichting om te groeten.
6. De demobilisatie wordt zo spoedig mogelijk ter hand genomen. Een demobilisatiecommissie is belast met de voorbereidende maatregelen.

Freund, eerste voorzitter soldatenraad.

Soldaten opgelet!

Het noorderstation is voor de Belgische bevolking gesloten, opdat het transport van onze soldaten naar huis ongestoord zou kunnen gebeuren.

Soldaten. Aangezien het transport georganiseerd is, kan een toeloop zonder plan naar de stations, vooral naar het noorderstation schadelijk werken.

Verdere mededelingen over afreis, onderhoud, enz. worden in de kwartieren afgegeven. Het beste is dus zich in de buurt van die kwartieren te blijven ophouden.

Soldaten, iets gewichtigs. Drink niet! Blijf rustig en nuchter.

Soldaten, wij voeren geen oorlog tegen officiersepauletten en kokardes, maar voor een vrij Duitsland. Derhalve geen uiterlijkheden te zwaar opnemen, vooral daar het merendeel der officieren werkzaam aandeel neemt aan het doel dat wij nastreven.

De soldatenraad.

Oproep aan de Belgen.

De soldatenraad maakt door vliegende blaadjes in het Duits, Vlaams en Frans aan de Belgische bevolking het volgende bekend:

De Duitse republiek en de soldatenraad, die haar in Brussel vertegenwoordigt, zendt aan de Belgische bevolking haar broederlijke groeten.

Het waanzinnige bloedvergieten heeft een einde genomen.

Nu moet de rust bewaard worden! Het is nodig dat alle openbare lokalen van 5 uur 's avonds tot 10 uur 's morgens, Duitse tijd, gesloten blijven.

De veiligheidscommissie van de soldatenraad zal voor het handhaven van deze noodzakelijke maatregelen zorgen.

Alles zal gebeuren wat voor de bestwil der bevolking nodig is. De voeding der burgerlijke bevolking blijft als voorheen. Die van de Duitse soldaten eveneens.

De soldatenraad waarborgt veiligheid voor leven en eigendom van alle personen zonder aanzien der nationaliteit.

Nog slechts dagen scheiden ons van de vrede! De soldatenraad doet een beroep op het gezond verstand der Belgische overheden en bevolking. Hij verwacht haar steun om de ontruiming van het land op vreedzame wijze te kunnen doorvoeren.

Uit de vergadering van de soldatenraad.

De soldatenraad heeft nog vier commissies benoemd:

1. Veiligheidsdienst.
2. Voeding en onderdak.
3. Transportwezen.

4. Perszaken en inlichtingendienst.

De commissies zijn samengesteld uit leden van de soldatenraad en vertegenwoordigers uit alle dienstgraden van de tot nu toe bestaande overheden.

De soldatenraad houdt zitting in het gebouw van het generaal-gouvernement.

Alle militaire en civiele ambtenaren verrichten hun werk als tot nu toe, maar onder controle van soldatenraad, die elke onnodige hardheid zal vermijden.

De soldatenraad heeft aan de Duitse regering in Berlijn het volgende draadloos bericht geseind:

In Brussel werd hedenmiddag de soldatenraad voor Brussel ingesteld. Gouvernement en kommandantur van Brussel hebben zich aan de soldatenraad onderworpen. De soldatenraad heeft de controle over alle militaire en burgerlijke overheden op zich genomen. Een en ander heeft zich onder algemene orde afgewikkeld.

Op het gebouw van het generaal-gouvernement waait de rode vlag.

De soldatenraad van Brussel, dr. Freund.

Hierboven heeft men de verschillende stukken gelezen, die onze correspondent te Brussel ons toezendt. Aan een te Brussel verschijnend blad van gisteren ontlene wij nog het volgende over de gebeurtenissen daar ter stede.

Zondagmorgen was Brussel als gewoonlijk ontwaakt in een stemming van kalmte, die eerst niets bijzonders deed voorzien. Diezelfde dag echter in de middag zou het nog een groot revolutionair bevrijdingsfeest zien losbarsten.

Het was tegen 2 uur in de middag, dat zich bij het noorderstation een grote samenloop van Duitse soldaten begon te vormen. Weldra werd een stoet gevormd, een voorwaar sensationele stoet voor de Brusselaars. De soldaten, zonder wapens, schrijden namelijk in geleden van 10 man voorwaarts. Men ziet plotseling rode vlaggen uit hun midden. De stoet is al verscheidene duizenden mannen groot. Men ziet ook een Franse vlag. Het publiek, verbaasd en verrukt, begint de manifestanten toe te juichen. Leve België, leve Frankrijk, wordt geroepen. Uit de vensters wuiven mensen met zakdoeken. De geestdrift, de vreugde, de ontroering nemen steeds toe. De stoet telt al wel 5000 man als men bij de Beurs aangekomen is. Op de treden van het gebouw is het zwart van mensen. Geweldig gejuich gaat op.

Het volk komt ook al met vlaggetjes voor de dag. Op de balkons worden grote vlaggen aangebracht. Er gaat een ontzaglijke emotie en vreugde door de stad. Iedereen voelt, dat de dag der bevrijding aangebroken is.

Op het Poelaertplein geeft een Duits soldaat, in een auto staande, een toespraak. "Kameraden, de republiek is uitgeroepen. Vecht niet meer, schiet niet meer". Hij wordt met een kolossale "hoch's" door zijn kameraden toegejuicht en de rode vlaggen worden gezwaaid.

Is het werkelijk waar, vraagt de menigte zich nog af, en om dit te weten, richt de stoet der menigte zich naar de Wetstraat en de gebouwen van de kommandantur. Er wordt blijkbaar door de revolutionaire soldaten onderhandeld met de autoriteiten. Een officier, dr. Freund, komt aankondigen, dat de gouverneur-generaal onder bewaking gesteld is, dat het Duitse volk vrij is, dat er volkomen vrijheid heerst.

Hij maant tot kalmte aan, opdat nergens bloed zou vloeien. Het volk gaat zijn vrijheid beproeven voor het koninklijk paleis. Er wordt luid

leve de koning, leve de koningin geroepen en de vreugde is er geweldig. Op de matinee's, in de schouwburgen, wordt onder grote geestdrift de Brabançonne, het God save the King en de Marseillaise gespeeld en door allen meegezongen.

Intussen hebben de revolutionaire soldatengroepen alle belangrijke punten en ook de post- en telegrafiekantoren bezet.

Op een der pleinen is een affuit van een kanon, met Belgische vlaggen getooid, opgesteld en het volk gaat er juichend van vreugde rondom heen.

Tegen 5 uur is er in de buurt nog een luchtgevecht waar te nemen, maar niemand bekommert zich er om. De soldaten zijn bezig met alle officieren te ontwapenen en van hun onderscheidingstekens te ontdoen. Het gaat in grote kalmte toe voor de ogen van een nog geheel verbaasd, maar verheugd publiek. Men ziet keizerlijke auto's met Franse vlaggetjes getooid, waarin soldaten met een rode banier!

In het ministerie van oorlog gaan soldaten af en aan. Alles schijnt er in kalmte toe te gaan, zonder verzet van de officieren.

In al die gebeurtenissen schijnt een even wonderlijke wil en orde te heersen. Het is of een vaststaande wilsbeschikking zich vanzelf voltrekt.

In de chique cafés, als de Palace, zitten de rijke bourgeois als gewoonlijk te borrelen. Er zijn echter geen Duitse officieren. Verschijnt er toevallig nog een, dan wordt hij onmiddellijk van zijn onderscheidingstekens ontdaan. De deftige bourgeois verheugen zich met de menigte. Ze schijnen blijkbaar te denken: "Is een revolutie niet erger dan dat!"

Alleen bij de gevangenis van Sint-Gillis is er wat verzet geweest, toen de soldaten er hun gevangen kameraden gingen bevrijden. Ze hebben toch ook hier de overhand gehad.

In de late avond echter wordt het tafereel wat minder geruststellend. Er is ook heel wat zonderling volkje op de been gekomen. Op het Muntplein worden barakken in brand gestoken. De revolutie ziet er bij dat soort vreugdevuur al wat onrustbarender uit. Intussen worden nog geen ernstige dingen gemeld. Ook tussen Belgen en Duitsers zijn geen ernstige incidenten voorgevallen.

De toestand in Antwerpen.

Van onze bijzondere correspondent:

In de stelling Antwerpen heeft zich de moderne onbloedige revolutie onder de bezetting van een 70.000 man Duitse troepen op voorbeeldig ordelijke wijze voltrokken, en ze heeft geleid tot een volkomen verbroedering met de Belgische bevolking. Zaterdagavond was het Duits Belgische blad Der Belgischer Kurier te Antwerpen verschenen met over de volle breedte in dikke letters het opschrift: "Abdankung des Kaisers". Een honderdtal marinematrozen heeft toen tot laat in de nacht vergaderd in de Burgerkrng en zich gevormd tot soldatenraad. Zondagmorgen in de vroege begaven ze zich ten getale van enkele honderden naar het Statieplein, waar ook een menigte infanteristen bijeen kwam.

Tussen de revolutionaire marinemannen en de infanterie ontstond aanvankelijk een heftige woordenwisseling, die even een dreigend karakter aannam. Maar spoedig verenigden alle Duitse militairen zich met het plan der matrozen. Besloten werd, 's middags om 2 uur op hetzelfde plein met de burgers een monstermeeting te houden. Duizenden en duizenden soldaten en burgers stroomden hier toen

samen. Uit naam van de soldatenraad werd de menigte toegesproken. De raad nam de macht in handen; de militairen waren nu niet langer de onderdrukkers maar de broeders van de bevolking der stad. Ze wilden alles zo regelen, dat ze aanstonds, wanneer ze terugtrokken naar het bevrijde Duitsland, als vrienden van de Belgen afscheid zou nemen.

Daarop werd een reusachtige stoet gevormd van soldaten en burgers, die de stad doortrokken. De soldatenraad bezette het station, en zette voor deze dag alle spoorverkeer stop. Hetzelfde gebeurde met de telegraafkantoren. In het hotel Weber, het officierscasino, traden matrozen binnen. Verreweg de meeste officieren verklaarden zich eensgezind met de soldatenraad en gaven hun wapens over; de enkele uitzonderingen werden gevangen gezet.

En steeds sloten zich meer soldaten en burgers bij de machtige menigte aan. Alle officieren, die ze tegenkwamen, wierpen de keizerlijke kokarde af, – van wie dit niet deden, werd ze afgerukt. Militaire auto's werden in beslag genomen. De leiders van de soldatenraad namen de plaatsen der officieren in, plantten er een rode vlag op, en reden voorop.

Inmiddels had de soldatenraad een militaire ordedienst ingesteld van soldaten, die rode banden droegen. Ze zorgden, de geweren neerwaarts, voor de rust in de koffiehuisen en op straat, die trouwens nergens verstoord werd.

Inderhaast waren uit het gebouw der sociaaldemocraten, de Werker, een menigte rode vlaggen gehaald, die meegevoerd werden in de opgetogen zingende stoet. En inmiddels werden op verschillende plaatsen van de stad geestdriftige monstervergaderingen gehouden op het motief der verbroedering. Van de kommandantur wapperden de Duitse en de Belgische vlag, met de rode vlag in het midden. De

militaire gouverneur, von Zwehl, stelde zich ter beschikking van de soldatenraad. De directeur van het burgerbestuur, senator Schramm, weigerde. In zijn plaats werd Ringwald aangesteld door de soldatenraad.

Ook cavaleriepatrouilles reden rond, om iedere rustverstoring aanstonds tegen te gaan. En in de stoet zag men steeds meer soldaten met rode strikken, rode armbanden, rode bloemen op het geweer. Na enige tegenstand van de post, werd ook de gevangenis geopend, en alle militaire en politieke gevangenen werden in vrijheid gesteld. Onder hen bevond zich een Engelse soldaat, die de Duitsers in triomf ronddroegen.

Maandag werden op verschillende plaatsen Belgische vlaggen uitgestoken, doch op verzoek van de Belgische autoriteiten weer ingehaald, om niemand te tarten. Voortdurend werden meetings gehouden, in de Vlaamse schouwburg, de Vlaamse opera, op het Stationsplein, in het gebouw van "de Werker", waar wederzijds van "kameraden" werd gesproken. De prijzen der levensmiddelen zijn aanzienlijk gedaald, en er is nog in overvloed. Voortdurend bezweren de Duitse sprekers hun toehoorders, dat ze als vrienden willen scheiden.

In Essen bij Roosendaal heeft de bezetting zich aan de soldatenraad onderworpen. Hedenmorgen was alle spoorwegverkeer weer normaal.

De bevrijde steden in Vlaanderen.

(Van onze correspondent in het Engelse grote hoofdkwartier).

In Vlaanderen, 23 oktober.

De vlaggen waaien over Vlaanderen, zwart geel en rood, heel het bevrijde Vlaamse gebied over! Ze wapperen in de schamelste Vlaamse dorpjes, waar "de Duits" uit vertrokken is, ze wapperen van de hoogste torens van het heerlijke Brugge. En de dankbaarheid van het volk, de opluchting van deze mensen, die 's ochtends wakker worden en – de Duitser is weg! Maar er is een ander gevoel dat als een beklemming over dit Vlaamse land ligt, dat ik nu sedert twee dagen met de auto aan het doorkruisen ben. Het is de haat jegens de vijand, de meedogenloze vijand, die vier jaar lang de meester is geweest in deze streek en er de haat, de beklemmende haat heeft achtergelaten. Met vele mensen hebben ik hier gesproken. Uit twee monden heb ik iets gehoord, dat niet uitsluitend minachtende haat voor de vertrokken vijand was. Uit een vrouwenmond heb ik een woord van medelijden gehoord met de beklagenswaardige toestand van vele Duitse soldaten; een man zegde mij: "de Duitse soldaat verdient dikwijls een betere behandeling dan hij van zijn meerderen ondervindt". Maar laat ik u nu eerst een geregeld verslag trachten te geven van mijn ervaringen van deze laatste dagen.

Gisteren in de vroege verlieten wij het vreedzame huis, waar de Engelse regering haar onzijdige gasten herbergt, om naar het bevrijde gebied van Vlaanderen te gaan. Onze weg voerde door de velden van Vlaanderen. Ik noem u slechts de namen van enige dorpen vermaard uit de oorlog. Drie Grachten, Merkem, Woumen, Klerken, Passendale. Puinhopen zijn het, ontembare puinhopen met een nieuw bordje bij geplaatst, dat met zwarte letters op een wit plankje de naam aanduidt voor het verkeer, puinhopen, waar hier of daar een tragische ruïne uit opsteekt. Tussen deze dorpen onbegaanbare wegen, goten van modder tussen hun berm en langs deze verbrijzelde wegen de slagvelden in een terrein, dat gedeeltelijk moeras is, met ruwe ruigten van riet en struweel begroeid. Eindeloze velden van prikkeldraadversperringen, spaanse

ruiters en dan de loopgraven, nu vol water. Elke mijntrechter een poel. Het oorspronkelijk als een tafel zo vlakke terrein bestaat nu uit miniatuurbergen en dalen.

In Torhout, dat, zoals u weet, de 16^e dezer aan de Duitsers ontnomen is, grote bedrijvigheid van doortrekkende bereden Belgische troepen. En terug treft het, dat deze mannen er niet vermoeid, uitstekend doorvoed en bijzonder goed in de kleren uitzien. De mooie kerk van Torhout hebben de Duitsers de dag voor hun vertrek opgeblazen. En ziehier nu een van de redenen, waarom het Vlaamse volk zo'n innige haat tegen "de Duits" koestert. Deze kerk, zo heeft de opperbevelhebber van het Belgische leger, generaal Gillain, die wij op onze tocht naar het noordwesten mochten ontmoeten, ons uitgelegd, is opgeblazen omdat hij een uitzichtpost zou opleveren. Maar ieder huis, iedere boom, een ladder is dat ook. En tegenover de zeer godvruchtige bevolking van Torhout noemde generaal Gillain het opblazen der kerk een grove "psychologische fout". Laat ik u verder van het onderhoud met de opperbevelhebber nog vertellen, dat hij de verovering van het bos van Houthulst door de Belgische troepen een van de schoonste, zo niet het schoonste wapenfeit uit de oorlog noemde. De Duitsers zelf hadden dit gruwelijk versterkte bos steeds als onneembaar beschouwd. De veroveraars van het bos moesten soms tot hun hals door het water gaan. En zeker, voegde de generaal aan deze mededeling toe, zal men naderhand lijken vinden. De grootste moeilijkheid, zo heeft generaal Gillain verder uitgelegd, was om de Belgische troepen bij hun wondersnelle opmars naar Brugge te eten te geven. Maar het is gelukt en het gehele Belgische leger staat nu in het noorden.

Na het onderhoud met de Belgische opperbevelhebber brachten onze snelle auto's ons naar Oostende. Aan het herstel van de vernielde bruggen, die de Duitsers bij hun aftocht bijna allemaal opgeblazen hebben, werd hard gewerkt, ook de mijngaten in de

wegen werden hersteld zodat zonder grote moeite Oostende bereikt werd.

Oostende maakte een doodstille indruk, alsof er weinig mensen in de stad waren. Echter verzekerde men ons, dat dat niet zo was. Huis aan huis hing inderdaad de vlag uit en in allerlei opschriften werd hulde gebracht aan Belgen en bondgenoten. Laat mij hier dadelijk vaststellen, dat de stad niet van betekenis door het oorlogsgeweld beschadigd is. Ze staat vrijwel ongeschonden.

Een kijkje in het Kurhaus overtuigde er ons van, dat de Duitsers er alles uit gehaald hebben, wat ze gebruiken konden. Vrijwel alles wat van metaal was; de overtrekken van canapés en stoelen afgeritst, en het orgel in de muziekzaal hebben ze, naar ons verzekerd werd, onbruikbaar gemaakt. O, de gehavende hotelweelde van dit banale Kurhaus met zijn speelzaal en zijn marmeren trappen, maakte een trieste indruk.

Het boezemde mij te Oostende vooral belang in, te weten te komen, wat daar bekend is van de gedwongen arbeid van vrouwen voor de Duitsers op plaatsen, die aan oorlogsgevaar zijn blootgesteld. Het gaat natuurlijk niet aan zich tot de eerste de beste te wenden. Niet omdat de mensen niet naar waarheid willen vertellen, maar omdat ze dikwijls niets weten en omdat het zo geweldig moeilijk is "historie" te maken. Zo heb ik mij tot de ambtenaren van het stadhuis te Oostende gewend en de wethouder van financiën, de heer Hector de Vriese, bijgestaan door medewerkers, heeft er mij allervriendelijkst ingelicht. Zijn inlichtingen kwamen op het volgende neer: ja, de vrouwen te Oostende werden gedwongen voor de Duitsers te werken, tot op 8 tot 10 km achter het front. Ze moesten zwaar mannenwerk doen, betonwerken, aan bruggen, prikkeldraadversperringen, enzovoort. En dat op plaatsen, die aan het gevaar van beschietingen blootstonden. Hun werkdagen waren

lang, tussen de middag kregen ze voedsel van de Duitsers, naar huis konden ze niet gaan. Het loon was slecht, gemiddeld 2,8 mark per dag. Weigerden deze vrouwen, dan werden zij in de gevangenis gezet, maar meestal gauw weer losgelaten. Veel weigeringen zullen echter niet zijn voorgekomen, want de wethouder deelde mede, dat vele vrouwen zich voor de gevaarlijke arbeid voor de vijand vrijwillig aanmeldden. Dat laatste is tot op zekere hoogte begrijpelijk, daar de toestand voor de vrouwen te Oostende bij afwezigheid der mannen natuurlijk slecht was. Echter was er van gemeentewege een vereniging tot steun in het leven geroepen, die de naam droeg van steun door arbeid.

Van het grove, nodeloos grove ruwe optreden der Duitsers, van hun tartend minachtende houding tegenover de burgerij heeft wethouder de Vriese staaltjes te over medegedeeld. Zo werden er eens 34 Belgische deserteurs door de stad rondgevoerd, het zouden "activisten" zijn, volgens de Duitsers, die ten gevolge van de Duitse propaganda voor het Vlaams het Belgische leger ontlopen zouden zijn. De mensen twijfelen of het wel Belgen geweest zijn. Gläsner, de Duitse "Gerichts-Offizier", is er in het bijzonder in geslaagd, zich tot voorwerp van de haat van de bevolking van Oostende te maken. Van de talloze onbewezen geruchten, bijvoorbeeld dat de Duitsers zelf af en toe een bom op Oostende wierpen, om de schuld aan de Engelsen te kunnen geven, zal ik hier geen melding maken. Wel wil ik nog mededelen, dat wethouder de Vriese mij de namen gegeven heeft van drie Duitse officieren, die het paviljoen van de Belgische koninklijke familie te Oostende geplunderd hebben en het verhaal van de schandelijke behandeling, afranseling en opsluiting, zonder vorm van proces, waaraan de heer Fichofet, een inwoner van Oostende, heeft blootgestaan op 18 augustus jongstleden, omdat hij zijn hoed afnam voor drie krijgsgevangen gemaakte Engelse vliegers,

heeft de heer Fichofet mij in het bijzijn van wethouder de Vriese verteld.

De diefstallen te Oostende zijn vooral in de winter van 1917 buitengewoon veelvuldig geweest en vooral de Beierse soldaten van het tweede regiment marine-infanterie, worden er op aangezien. Aanvankelijk – deze bijzonderheid heeft een geestige, zij het zeer wrange kant – hielp beklag van de burgerij bij de Duitse overheid over door Duitse soldaten gepleegde diefstallen niet alleen niet, maar de klager werd zwaar beboet, omdat hij de eer van het Duitse leger had durven aantasten. Later, toen de diefstallen zeer veelvuldig werden, liet men de beboeting achterwege.

Te Oostende schijnt de verhouding van de Duitse politie alleen maar goed geweest te zijn met de vrouwen van slechte zeden. Inderdaad, de heldhaftige patriottische gevoelens van Boule de Suif zijn, hier in Vlaanderen althans, nog niet bekend geworden. De Duitse zedenpolitie maakte vooral van deze vrouwen gebruik om achter de waarheid te komen van allerlei opvoedingkwesties, die zij van de fatsoenlijke vrouwen niet te weten konden komen. Verklikking speelde te Oostende een grote rol. Niet dat aanbrengrers bepaald betaald werden, maar ze kregen, naar men vermoedt, allerlei voordeeltjes, passen enzovoort.

Gedurende deze oorlogsjaren heeft de Nieuwe Rotterdamsche Courant over de opvoedingen uitvoerige mededelingen gedaan. Ik vind die geheel bevestigd en te Brugge – Brugge dat ongeschonden en schilderachtig is als voorheen – waar wij, na Oostende bezocht te hebben, thans vertoeven, vond ik dezelfde klachten over het ruwe optreden der Duitsers.

Ge herinnert u, dat kapitein Fryatt, de kapitein van een Engels stoomschip, die op 28 maart 1915 gepoogd heeft een Duitse

duikboot te rammen, daarvoor op 27 juli 1916 te Brugge is doodgeschoten. Op het stadhuis te Brugge heeft men mij het aanplakbiljet, waarmee de Duitsers aan de bevolking der stad van die terechtstelling kond deden, getoond en medegedeeld, dat er kort na de terechtstelling van Fryatt een telegram uit Berlijn is aangekomen waarin bevolen werd het doodvonnis niet uit te voeren.

Nog een aardige bijzonderheid tot slot. De Duitse overheid heeft al de vier jaar lang van de bezetting van Brugge geen uitgever kunnen vinden, die een Vlaamse krant naar de inzichten van de Duitse overheid heeft willen drukken, een activistisch orgaan dus. De Bruggenaars is dan ook zo'n krant bespaard gebleven. Een activistisch blad, dat er verspreid werd, verscheen te Gent. Dat was natuurlijk het enige blad, dat te Brugge verspreid mocht worden. Over het activisme zal ik zeker nog gelegenheid hebben u te schrijven. Voor het ogenblik alleen dit: mijn gastheer te Brugge, de uitgever Beyaert, zelf schrijver in het Vlaams, wilde met mij, toen ik hem en zijn gezin gisteren in het van feestelijkheid gonzende Brugge leerde kennen, alleen maar Frans spreken. Zo groot was zijn woede over de activisten. Dat is, laat ons hopen een opwelling, men doet geen afstand van zijn taal als van een oud pak kleren, maar een staaltje is het tevens voor de stemming, die hier op het ogenblik in het opgeluchte Brugge heerst.

Onder de titel "Was wird aus den Vlamen?" Schrijft de Rheinisch Westfälische Zeitung:

Toen 14 dagen geleden door het generaal-gouvernement in België het bevel uitgevaardigd werd, dat alle Duitse families het bezette gebied binnen 21 dagen moesten ontruimen, hebben de meesten onder de overtuigde en ook blootgestelde Vlamingen zich genoodzaakt gezien hun land te verlaten en gedeeltelijk naar Nederland en grotendeels naar het bevriende Duitsland te verhuizen.

Op het zegevierende Duitsland hadden ze hun hoop, de toekomst van hun volk gezet: met Duitsland hebben ze onafgebroken gewerkt en gekampt.

Nu ze voor de ineenstorting van al hun verwachtingen staan, hebben ze des te meer hun ogen gericht naar een bevriend Duitsland als naar hun laatste toevlucht. We waren in de gelegenheid verschillende van deze zwaar beproefde mannen onder meer de ook in Duitsland goed bekende woordvoerder der Vlamingen, dr. August Borms en zijn collega uit raad van Vlaanderen dokter Stocké uit Gent te zien. Beiden zijn met hun talrijke familie hier in de buurt voorlopig en armzalig ondergebracht ...

Dagelijks komen nieuwe vluchtelingen uit Vlaanderen, die zich, slechts voorzien van weinig bestaansmiddelen en van maar het hoogstnoodzakelijke, bij de aanvang van de winter dubbel op ons moeten verlaten. Naar we vernemen heeft het bestuur uit Brussel de nodige geldmiddelen ter beschikking gesteld om in de behoeften van deze beklagenswaardige lieden te voorzien. Wij zijn echter van mening, dat het ook de plicht is van het Berlijnse gouvernement om zich zonder dralen om deze lieden te bekommeren, die met ons streven en ook verder, als het moet, met ons willen lijden: het moet hen een blijvend onderkomen bezorgen".